

Θεωρία: Η δραστηριότητα που ακολουθεί βασίζεται στην Επικοινωνιακή Προσέγγιση. Σ' αυτό το πλαίσιο, επιδιώκεται η ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας, βασική συνιστώσα της οποίας αποτελεί η γλωσσική ικανότητα. Σύμφωνα μάλιστα με τον Hymes (1972), απαιτείται να δίνεται έμφαση στη χρήση της γλώσσας με στόχο πάντοτε την επίτευξη του ζητούμενου επικοινωνιακού αποτελέσματος και όχι τη δομή της ή τη γραμματική της ορθότητα. Για αυτό το λόγο, ακολουθεί δραστηριότητα άμεσα συνδεδεμένη με την κατανόηση της σημασίας των σύνθετων λέξεων από τα πρώτα επίπεδα ελληνομάθειας για επικοινωνιακούς σκοπούς.

Όσον αφορά τον ορισμό των σύνθετων λέξεων, ο αναγνώστης μπορεί να βρει υλικό στην αναπροσαρμοσμένη έκδοση της *Νεοελληνικής Γραμματικής* του Τριανταφυλλίδη (1941/2002), η οποία αποτελούσε μέχρι και το σχολικό έτος 2008-2009 το βασικό διδακτικό εγχειρίδιο γραμματικής σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Σε αυτήν, ως σύνθετες ορίζονται οι λέξεις «που γίνονται από δύο άλλες λέξεις, πρωτότυπες ή παράγωγες, με την ένωση των θεμάτων τους» (1941/2002¹: 107), όπως είναι για παράδειγμα η λέξη *Σαββατοκύριακο*, που δημιουργείται από την ένωση των λέξεων *Σάββατο-Κυριακή*. Στη συνέχεια, ο Τριανταφυλλίδης διακρίνει τις σύνθετες, όπως και τις παράγωγες λέξεις, σε λαϊκές και λόγιες και ορίζει ως σύνθετες λόγιες λέξεις εκείνες «που αντίθετα με τις λαϊκές δε γεννήθηκαν στη γλώσσα μας από άλλες λαϊκές λέξεις παρά σχηματίστηκαν από τους συγγραφείς από νέες και συχνότερα από αρχαίες λέξεις, κατά τους κανόνες της αρχαίας γλώσσας» (1941/2002: 111).

Στο ίδιο κεφάλαιο για τις σύνθετες λέξεις, ο Τριανταφυλλίδης αναφέρεται στη σημασία των σύνθετων λέξεων (147-152), παρατηρώντας ότι «συχνά με τη σύνθεση περιορίζεται η σημασία και εκφράζεται έτσι κάτι που δεν εκφραζόταν πριν με τα δύο συνθετικά χωριστά» (1941/2002: 151), όπως συμβαίνει για παράδειγμα με τις σύνθετες λεξικές μονάδες (εφεξής λ.μ.) *ανοιχτομάτης*, *αρχοντοχωριάτης*, *εξηνταβελόνης* και *λυκόσκυλο*.

Τέλος, γίνεται αναφορά στη μορφή των σύνθετων λέξεων (153-161), παρουσιάζονται αναλυτικά οι αλλαγές που υφίστανται τα συστατικά στοιχεία, τόσο το πρώτο όσο και το δεύτερο, κατά τη διαδικασία σχηματισμού σύνθετων λέξεων και ακολουθεί περιγραφή του ρόλου και της λειτουργίας του *συνθετικού φωνήεντος -ο-*, το οποίο αποκαλείται *συνθετικό φωνήεν*.

Συνοψίζοντας, σε αυτή τη γραμματική-σταθμό για την ελληνική γλώσσα γίνεται διεξοδική περιγραφή του φαινομένου της σύνθεσης των λέξεων, καθώς η σύνθεση αντιμετωπίζεται δικαίως ως ένας από τους σημαντικότερους μηχανισμούς σχηματισμού λέξεων. Σε αρκετά, βέβαια, από τα νεότερα εγχειρίδια γραμματικής υφίσταται διαφοροποίηση στις αναφορές που γίνονται στον ορισμό των σύνθετων λέξεων και στα συστατικά στοιχεία που τις αποτελούν, σύμφωνα με τη μετέπειτα εξέλιξη της γλωσσολογικής θεωρίας.

¹ Η έκδοση αυτή αποτελεί ανατύπωση της έκδοσης του 1941 με τις απαραίτητες διορθώσεις.

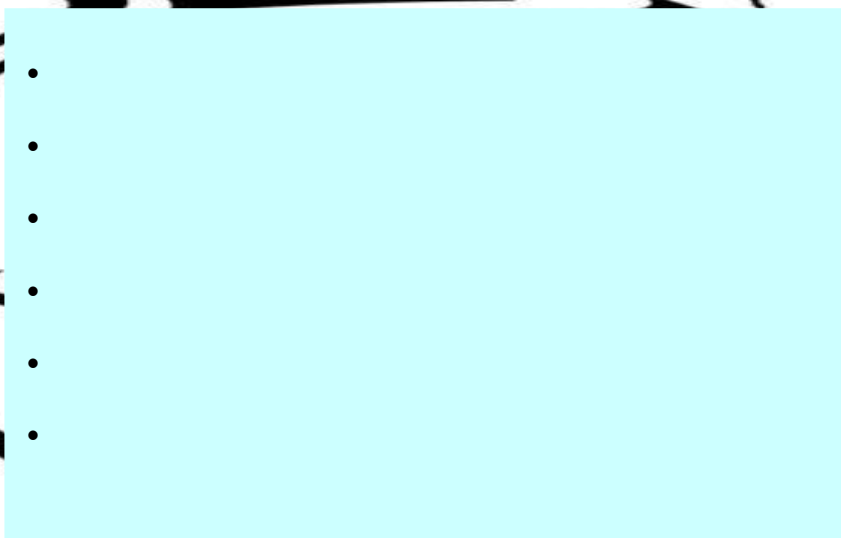
Βιβλιογραφία	
<p>Hymes, D.H. (1972). On Communicative Competence. In J.B. Pride and J. Holmes (eds), <i>Sociolinguistics. Selected Readings</i>. Harmondsworth: Penguin.</p> <p>Ράλλη, Α. (2007). <i>Η σύνθεση λέξεων. Διαγλωσσική μορφολογική προσέγγιση</i>. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.</p> <p>http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko1st/articles/charalabopoulos/4.htm</p> <p>http://pi-schools.sch.gr/dimotiko/gramm_e_st/202-211.pdf</p> <p>http://www.waset.org/journals/ijims/v1/v1-2-19.pdf</p> <p>http://3tee-rodou.dod.sch.gr/a_lot_of_words.html</p> <p>http://www.frl.auth.gr/sites/congres/Interventions/GR/roussoulioti.pdf</p>	
Στόχος δραστηριότητας:	Η δραστηριότητα ανταποκρίνεται στην ανάγκη των υποψηφίων να κατανοούν σύνθετες λέξεις από τα πρώτα επίπεδα ελληνομάθειας, καθώς αρκετές από αυτές συναντούνται συχνά σε καθημερινές καταστάσεις επικοινωνίας. Άλλωστε, η σύνθεση λέξεων αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους μηχανισμούς σχηματισμού λέξεων στη νέα ελληνική γλώσσα.
Περίσταση:	Κατανόηση της σημασίας των σύνθετων λέξεων σε θέμα καθημερινού ενδιαφέροντος. Παράδειγμα: «Προετοιμασία για το μεσημεριανό τραπέζι».
Επίπεδο:	Η διδακτική τεχνική που ακολουθεί προτείνεται για διδασκόμενους την ελληνική ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα σε επίπεδο A2. Ωστόσο, η ίδια τεχνική διδασκαλίας μπορεί να εφαρμοστεί με την αντίστοιχη αύξηση του βαθμού δυσκολίας του κειμένου και σε υψηλότερα επίπεδα.
Πιθανή διάρκεια:	30-40 λεπτά (ανάλογα με το μήκος και τη δυσκολία των κειμένων).
Διδακτικό υλικό:	Ο διδάσκων μπορεί να αναζητήσει διδακτικό υλικό σε κείμενα έντυπα ή ηλεκτρονικά στα οποία χρησιμοποιούνται σύνθετες λέξεις. Επίσης, μπορεί να χρησιμοποιήσει υλικό για να σχεδιάσει τις δικές του διδακτικές προτάσεις από την ηλεκτρονική διεύθυνση: http://pi-schools.sch.gr/dimotiko/gramm_e_st/202-211.pdf
Στάδια:	<p>Μέρος 1: Προετοιμασία για τη δραστηριότητα</p> <p>Στάδιο 1: Ο διδάσκων γράφει στον πίνακα δυο-τρεις προτάσεις με σύνθετες λέξεις, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Από το πρωί μπαينوβγαίνω στο σπίτι. ▪ Το καπέλο μου είναι ασπρόμαυρο. ▪ Κάθε μέρα τρώω μία σπανακόπιτα το πρωί. <p>Στάδιο 2: Στη συνέχεια χωρίζει τους μαθητές σε ομάδες και τους ζητάει ανά ομάδα να απαντήσουν στις εξής ερωτήσεις:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Έχετε ακούσει ή διαβάσει κάπου τις παραπάνω λέξεις; 2. Ποιες λέξεις μπορείτε να βρείτε μέσα σε αυτές; 3. Τι μπορεί να σημαίνουν; <p>Στάδιο 3: Τέλος, ο διδάσκων εξηγεί με απλά λόγια ότι οι σύνθετες λέξεις είναι συχνές στην ελληνική γλώσσα, αποτελούν μια συνηθισμένη διαδικασία σχηματισμού λέξεων και αναφέρει</p>

	<p>μια απλοποιημένη διαδικασία σχηματισμού των σύνθετων λέξεων στους μαθητές, όπως «Σύνθετες λέξεις μπορούμε να δημιουργήσουμε, αν ενώσουμε δύο λέξεις και κάνουμε μια καινούργια. Συχνά ανάμεσα στις λέξεις που ενώνουμε βάζουμε το φωνήεν -ο-».</p>
Προτεινόμενα εποπτικά μέσα:	<p>Μαυροπίνακας ή εναλλακτικά υπολογιστής συνδεδεμένος με προβολέα. Κάρτες από χοντρό, κατά προτίμηση χρωματιστό, χαρτί.</p>
Τι πρέπει να προσέξουν οι διδάσκοντες/διδάσκουσες:	<p>Οι διδάσκοντες, με απλά λόγια, οφείλουν να ελέγξουν εάν οι διδασκόμενοι έχουν κατανοήσει τι τους ζητάει η άσκηση να κάνουν και να παρεμβαίνουν διακριτικά κατά τη διάρκεια εκπόνησής της. Πρέπει, ωστόσο, να αφήσουν περιθώρια αυτενέργειας στους διδασκόμενους, ωθώντας τους να εντοπίσουν όσο γίνεται περισσότερες σύνθετες λέξεις μέσα στο κείμενο. Τέλος, όσον αφορά την κατανόηση της σημασίας των σύνθετων λέξεων, καλό είναι να ωθήσουν τους διδασκόμενους στη χρήση στρατηγικών, όπως είναι για παράδειγμα η χρήση των συμφραζομένων, προκειμένου να γίνει κατανοητή η σημασία των σύνθετων λέξεων.</p>
Παραλλαγή:	<p>Η δραστηριότητα μπορεί να έχει διάφορες παραλλαγές, π.χ. οι διδασκόμενοι να χωριστούν σε δύο ομάδες. Η πρώτη ομάδα θα «ψαρέψει» τις σύνθετες λέξεις μέσα από το κείμενο, ενώ η δεύτερη ομάδα θα σχηματίσει σύνθετες λέξεις παίζοντας το παιχνίδι με τις κάρτες.</p>
Σύντομη δραστηριότητα:	<p>Για μια πιο σύντομη δραστηριότητα, οι διδάσκοντες μπορούν να εφαρμόσουν μόνο το πρώτο μέρος του φύλλου εργασίας, παραλείποντας το παιχνίδι που ακολουθεί με το σχηματισμό σύνθετων λέξεων, εφόσον ο χρόνος δεν το επιτρέπει.</p>
Εργασία στο σπίτι:	<p>Οι διδασκόμενοι/ες ψάχνουν να βρουν σε κείμενα στο διαδίκτυο σύνθετες λέξεις σύμφωνα με τη θεματική ενότητα που έχει οριστεί προς μελέτη από το διδάσκοντα, όπως για παράδειγμα σύνθετες λέξεις που έχουν να κάνουν με τη θεματική ενότητα «διακοπές» ή «φιλία».</p>

<p>1. Αρχικά οι μαθητές, ανά ομάδα, «ψαρεύουν» σύνθετες λέξεις μέσα από το κείμενο που ακολουθεί.</p>	
--	--

Σήμερα το βράδυ περιμένω του φίλους μου από τη δουλειά στο σπίτι. Θα φάμε μαζί. Όλα είναι έτοιμα, αλλά έχω μεγάλο άγχος. Στο τραπέζι έβαλα ένα ωραίο **τραπεζομάντηλο**. Τα πιάτα, τα ποτήρια και τα **μαχαιροπίρουνα** είναι όλα στη θέση τους. Στη μέση του τραπεζιού υπάρχει ένα μεγάλο βάζο γεμάτο **αγριολούλουδα**. Τα παράθυρα και η **μπαλκονόπορτα** είναι ανοιχτά, για να έχει πολύ φως και καθαρό αέρα το δωμάτιο. Το φαγητό -θα φάμε κρέας με πατάτες- σιγοψηίνεται στο φούρνο. Δεν έχω κάτι άλλο να κάνω. **Ανοιγοκλείνω** την τηλεόραση και αλλάζω συνεχώς κανάλια. Περιμένω να χτυπήσει το κουδούνι της **εξώπορτας**. Ελπίζω να έρθουν στην ώρα τους...

2. Στη συνέχεια απομονώνουν από καθεμία από τις σύνθετες λέξεις που έχουν βρει τις λέξεις (συστατικά στοιχεία) που τους είναι γνωστές, π.χ. ανοιγοκλείνω = ανοίγω + κλείνω, επιχειρώντας ταυτόχρονα να βρουν τη σημασία τους με τη βοήθεια των συμφραζομένων.

3. Ο διδάσκων αναφέρεται με συντομία στο σχηματισμό των σύνθετων λέξεων στην ελληνική γλώσσα και σχολιάζει στις σύνθετες λέξεις που έχουν σημειώσει στο κείμενο οι διδασκόμενοι τη χρήση του συνδετικού φωνήεντος -ο-. Για παράδειγμα, αναφέρει ότι η σύνθετη λέξη ανοιγοκλείνω σχηματίζεται από τις λέξεις ανοίγω + κλείνω, ενώ, με τη χρήση του συνδετικού φωνήεντος -ο- στη μέση της λέξης, φεύγει το -ω από το ρήμα ανοίγω (ανοίγω + ο + κλείνω) και η λέξη γίνεται ανοιγοκλείνω.

4. Ο διδάσκων μοιράζει ανά ομάδα μαθητών καρτέλες με λέξεις και τους ζητάει να τις ενώσουν και να σχηματίσουν σύνθετες λέξεις. Οι μαθητές καταγράφουν τις απαντήσεις τους στον πίνακα και ανατροφοδοτούνται από τους συμμαθητές τους. Ο δάσκαλος παρεμβαίνει μόνο όταν το κρίνει απαραίτητο.

Πίνακας 1: Πρώτο μέρος σύνθετης λέξης

καλή	σιγά
τυρί	πηγαίνω
μόνος	χαρτί
αλάτι	τριάντα
ξανά	πατάτα
ανάβω	καλή
κοντός	σάββατο

Πίνακας 2: Δεύτερο μέρος σύνθετης λέξης

κυριακή	πίτα
σβήνω	μέρα
χοντρός	σαλάτα
τραγουδώ	διαβάζω
κατοικία	νόμισμα
πιπέρι	έρχομαι
φύλλο	νύχτα

Πίνακας 3: Σύνθετη Λέξη (Λύσεις)

1. καλημέρα	8. κοντόχοντρος
2. καληνύχτα	9. σιγοτραγουδάω
3. τυρόπιτα	10. πηγαινοέρχομαι
4. μονοκατοικία	11. χαρτονόμισμα
5. αλατοπίπερο	12. τριαντάφυλλο
6. ξαναδιαβάζω	13. πατατοσαλάτα
7. ανεβοκατεβαίνω	14. σαββατοκύριο